

Kurucok földjén

Ung vármegye rövid története

A történelmi Magyarország északkeleti vármegyéje Ung. Északon és nyugaton Zemplén vármegye és Galícia, keleten, délen Bereg valamint Szabolcs vármegye ölelték körbe. Területe 3230 négyzetkilométer volt, ami kialakulása után mindvégig – egy-két település el vagy hozzácsatolását leszámítva – közel azonos maradt. Nagyobb részét hegyiségek borítják, főként északon (Vihorát, Proprisni hegycsoport, Polyana hegycsoport, Polonia Runa, Keleti Beszkidek). Déli és nyugati területei alacsonyabban fekszenek, itt az alföldiesebb jelleg dominál. Éghajlatában a kettősség jól tükröződik (alföldi és hegyi klíma keveréke. A hegyiségek mellett természetes határait alkotta délen a Tisza, délnyugaton az Ung folyó, délen pedig a Latorca. Mivel a Tisza a vármegye határa, legnagyobb folyójának az Ungot tekinthetjük. Ásványi anyagokban szegény, állatállományában azonban igen gazdag (főként szarvasmarha-tenyésztés folyt), valamint a krónikák jó borát is megemlíti. Területének igen jelentős részét teszik ki az erdőségek Településhálózatát inkább a kisközségek alkotják, vármegyénk közül a gyéribb népességűek közé tartozik. Központja Ungvár volt. Nevét az Ung folyó partján fekvő Ung váráról kapta.

Földrajzi fekvéséből adódóan a Kárpátok északkeleti részén beáramló népek kedvelt útvonala volt ez a terület, amelyet számos kő-, bronz- és népvándorlás kori lelet is

bizonyít. A magyar történetírás Ung várához köti Árpád fejedelemmé választását is. Ugyanis az ideérkező magyarok Álmos vezetésével itt négy napig tartó áldomást, diadalünnepet tartottak, amelynek végén a halálát érző agg vezér tanácsot tartott, és a nemzetségek vezetőit megeskette, hogy még az ő életében Árpád fiának hűséget esküdjenek. Így az ősi szokás szerint pajzsra emelvén választották fejedelmüknek. A vármegye kialakulásáról még vita folyik, egyrészt Szent István alapításának tartják, másrészt I. (Szent) László uralkodásának idejére, 1085 tájára kelteznek. 1313-tól nemesi vármegye, jelentősebb települései ebben az időben már feltehetőleg léteztek. Ezek közé tartozik az 1316 körül épített Jeszenő (Jaszinja, Jesenov) vára, az 1312 körül épült Nevicke (Nevickoje, Nyevicke) és a forrásokban először 1317 körül említett Ungvár, valamint az 1085-re keltezett Ung. A XIV. század elején Aba Amádé valamint fiai örökbirtoka volt a terület, Jeszenő pedig Petenyi Péter fennhatósága alá tartozott (lázdása után azonban ezt elveszítette). Károly Róbert a kiskirályok leverése után a Drugetheknek adta ezt a területet. 1322-ben Drugeth Jánost nádorrá nevezte ki, Homonna örökös urává tette, Ung és Zemplén vármegyék főispánjává emelte. A családból került ki a vármegye egyetlen nő főispánja, Eszterházy Mária grófnő, Drugeth György özvegye, mint a kiskorú gyermekek gámja.

Itt telepítette le a király Koriatovics Tódor elűzött novgorodi herceget és rutén népét, akik a hegyvidékes részeken telepedtek le. Ide vezethető vissza a későbbiekben a rutén lakosság viszonylag magas száma a megyén belül, hiszen egy 1910-es felmérés adatai szerint a magyar után a második legnagyobb nemzetiségnek számítottak (a lakosság 38,1 %-át alkották). A vármegye közigazgatási és szellemi központja továbbra is Ungvár maradt, amely már a XV. századtól város. Pénzverőházzal rendelkezett, és országos vásárokat is tartott. Az 1606-os bécsi béke értelmében a vármegye az erdélyi fejedelemség fennhatósága alá került. (Ennek okán fegyveres konfliktusok helyszínévé vált: I. Rákóczi György, Thököly.) A Drugethok kihalása után (a család utolsó tagja Drugeth Vendel, esztergomi kanonok volt) 1690-ben I. Lipót Bercsényi Miklós grófot nevezte ki főispán-

nak a vármegye élére. Az állami lét, a nemzeti ügy érdekében a vármegye vezetésével aktívan kivette részét a II. Rákóczi Ferenc által vezetett függetlenségi harcokból, majd több mint egy évszázad múlva szerepet játszott az 1848/49-es szabadságharcban is. 1776-ban Ungvár a Mária Terézia-féle tanterületek egyike volt, sőt még ugyanebben az évben a munkácsi független görög püspökséget is ide helyezték át.

1918-ig a Magyar Királyság része, majd a trianoni békeszerződés értelmében Csehszlovákiához csatolták. Kárpátalja 1939-es visszafoglalása után a megye nagyobb része ismét magyar kézre került továbbra is Ung vármegyeként, Ungvár székhellyel. A második világháború után, 1945-től a Szovjetunió része, majd a Szovjetunió, illetve a FÁK felbomlása után 1991-től Ukrajnához tartozik.

ÖLVECZKI IMRE

